

Олена Майданник,

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка кафедри теорії, історії держави і права
та конституційно-правових дисциплін
юридичного факультету Академії праці,
соціальних відносин і туризму

УДК 342.7

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – ПРАВОВА ОСНОВА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

Розглядаються та аналізуються питання сутності, ролі й призначення конституції, значення Конституції України як Основного Закону та правової основи суспільного і державного життя. Визначено напрями подальшого розвитку і вдосконалення конституційного регулювання. Пропонується закріпити в Конституції положення: щодо приведення у відповідність до міжнародно-правових документів комплексу конституційних прав і свобод людини в Україні; стосовно розширення сфери впливу інститутів громадянського суспільства на вирішення питань суспільного і державного значення; щодо розширення переліку форм народного волевиявлення; стосовно розвитку внутрішньодержавних правозахисних інститутів.

Ключові слова: Конституція, конституціоналізм, правова основа, юридична сила Конституції, принципи Конституції, правова свідомість, правова культура, міжнародно-правовий документ, правова держава, конституційне регулювання.

Спливло 20 років з моменту прийняття Верховною Радою України 28 червня 1996 р. Конституції України. Ця подія відіграла визначальну роль у розвитку українського конституціоналізму, у зміцненні основ молодого української державності.

Дослідженню історичних та теоретичних проблем розвитку конституціоналізму в Україні, забезпечення верховенства Конституції України, механізму реалізації положень Конституції України тощо присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як: О. Бандурка, Д. Белов, Ю. Бисага, А. Колодій, М. Козюбра, В. Погорілко, В. Сєрьогін, І. Словська, Я. Тацій, Ю. Тодика, Ю. Шемшученко, В. Шаповал та багато інших. Враховуючи глобальні зміни, що відбулися та продовжують відбуватися у всіх сферах суспільного та державного життя України, постає потреба у проведенні глибоких

наукових досліджень проблем, пов'язаних із розвитком положень самої Конституції, механізму їх реалізації та захисту. З огляду на зазначене, метою цієї статті є розгляд й аналіз питань сутності, ролі й призначення конституції, принципів та напрямів удосконалення конституційного регулювання, виходячи із інтеграції України у світове міжнародне співтовариство.

У сучасному світі конституція визнається основним законом держави, невід'ємним її атрибутом, ознакою її суверенітету. У чому ж полягає її призначення?

Відповідно до світової конституційної доктрини, основне призначення Конституції полягає в тому, що вона, насамперед, покликана визначити, окреслити межі державної влади та забезпечити захист прав і свобод особи. Ця ідея була сформульована ще у ст. 16 Французької

Декларації прав людини і громадянина 1789 р., де говориться, що суспільство, в якому не забезпечено гарантії прав людини і не запроваджено поділу влади, не має конституції.

Уявлення про рамки обмежень державної влади змінювалися на різних етапах конституційного розвитку держав, проте в цілому залишалося незмінним визнання необхідності таких обмежень державної влади конституцією як найважливіша ознака конституції і конституціоналізму. Відповідно до сучасної світової конституційної доктрини посилити конституціоналізм, означає посилити ефективність обмежень державної влади конституцією [1, с. 48].

Г. Єллінек, визначаючи конституцію в позитивістському ключі, розумів її як сукупність правоположень, що визначають найвищі органи держави, покладення на них відповідних функцій, їх взаємовідносини та компетенцію, а також принципове положення індивіда щодо державної влади. [2, с. 335].

Відомий німецький правознавець К. Штерн, викладаючи свій підхід до розуміння конституції, визначає її як правові положення вищого рангу, що регулюють устрій держави, принципи її організації, форму і структуру, а також принципи ставлення до громадян. Крім того, К. Штерн говорить про необхідність сприймати конституцію як перспективні положення вищого рангу [3, с. 59].

Даючи традиційне визначення конституції як закону про здійснення влади держави, канадський професор П. Хотт завершує його пафосним положенням про те, що конституція — дзеркало душі нації, вона повинна визнавати і захищати цінності нації [4, с. 1].

Таким чином, узагальнюючи, можна стверджувати, що конституція є основним законом, який являє собою систему загальнообов'язкових норм, що мають найвищу юридичну силу стосовно всіх інших нормативно-правових актів і на найвищому законодавчому рівні регулюють відносини між людиною і суспільством, з одного боку, та державою — з другого, встановлюють засади організації самої держави та її відносин зі світовим співтовариством [5 с. 38].

Історія конституційного розвитку різ-

них держав свідчить про те, що, зазвичай, прийняття конституції є результатом досягнення компромісу між суспільно-політичними силами, що протистоять, у таких важливих питаннях: визначення меж втручання держави в життя суспільства та людини; форма організації і здійснення державної влади; обсяг прав і свобод особи та їх гарантованість. Сутність конституції і полягає в тому, що вона проявляє, відображає досягнення такого компромісу, предметом якого є зазначені питання.

В Україні першим актом, який мав ознаки конституційного закону, була «конституція Пилипа Орлика» 1710 р., прийнята у Бендерах. Хоча конституцією, у повному і сучасному розумінні слова цей акт ще не був, однак він заклали основи для формування ідеї конституції як закону, що має регулювати найважливіші питання життєдіяльності суспільства і держави.

Із прийняттям Верховною Радою України 28 червня 1996 р., Конституції України розпочався важливий етап у розвитку українського конституціоналізму. Необхідно підкреслити, що в момент прийняття Конституції України була досягнута згода між інтересами різних політичних груп, які проголосували за суверенну, незалежну, демократичну, соціальну, правову державу.

Конституція України є Основним Законом. Як й інші конституції новітнього часу, Конституція України регламентує визначальні засади громадянського суспільства. В ній закріплені основи правового статусу людини і громадянина, відносини особи і держави, багатоманітність форм власності, принципи політичного плюралізму, багатопартійності, відмови від державної чи обов'язкової ідеології.

Важливо зауважити, що Конституція України виконує обмежувальну функцію. Своїми нормами вона визначає межі функціонування державної влади, обмежує її в необґрунтованих спробах втручання в приватне життя людини, життєдіяльність суспільства та його структур. Це є одним із найвагоміших аргументів на користь того, що Конституція становить високу цінність не лише для держави, а й для суспільства, а отже, є найви-

щим законодавчим актом не лише держави, а й суспільства.

Головним завданням Основного Закону є регулювання найважливіших для людини, суспільства і держави відносин, виконання ролі правової основи даного суспільства і держави. Відтак, саме на нормах Конституції мають базуватися всі закони України, інші нормативно-правові акти, які приймаються і видаються органами державної влади та місцевого самоврядування. У силу цього Конституція України виконує роль базового, фундаментального джерела для всіх без винятку галузей національного права України.

Єдність усієї правової системи країни, узгодженість всіх галузей законодавства забезпечуються, насамперед, вихідними принципами і нормами Конституції. Визначальною рисою Конституції України є закріплення такого найважливішого принципу правової держави, яким є принцип верховенства права. У ст. 8 Конституції встановлено: «В Україні визнається і діє принцип верховенства права». Дія цього принципу в державі передбачає, що у суспільному і державному житті країни панує право, пріоритет його норм, які визначають і забезпечують соціальну справедливість, виходячи із того, що людина, її права і свобода, честь і гідність визнаються найвищою соціальною цінністю.

Найважливішими якостями конституції є її найвища юридична сила, верховенство в системі правових актів, пряма дія її норм. Конституція України у повному обсязі відобразила та закріпила в своїх нормах ці ознаки [6, ст. 8]. Найвища юридична сила Конституції проявляється в тому, що її норми мають: а) пріоритет над нормами законів та підзаконних актів; б) самі закони та інші нормативні акти приймаються передбаченими в Конституції органами, в установленому нею порядку. Тому Конституцію слід вважати основою нормативно-правового регулювання всіх суспільних відносин.

Однією із найголовніших ціннісних якостей Конституції України є її всеохоплююча та безпосередня зверненість до прав людини. Зміст конституційної норми, де визначено, що людина, її осно-

воположні права і свободи визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, свідчить про те, що Конституція базується на філософії прав людини. Саме права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст та спрямованість діяльності держави [6, ст. 3]. Для України визнання особистості найвищою цінністю, ідея свободи людини стають принциповим та невід'ємним змістом конституційної доктрини. Тільки держава реально вільних громадян у змозі подолати негативний тягар минулого та взяти курс на ті загальнолюдські цінності, які дозволяють встати на шлях правової державності, забезпечити формування дієздатних інститутів громадянського суспільства. З цієї точки зору важливе значення має вміщене в Конституції України положення про пряму дію її норм. Це — одна з демократичних правових вимог, за якою приписи Конституції мають виконуватися безпосередньо, тобто незалежно від наявності чи відсутності будь-яких конкретизуючих чи уточнюючих ці приписи інших нормативних актів. Особливо важливе значення реалізація цього принципу має для забезпечення прав і свобод людини, утвердження Конституції в якості основного засобу захисту її прав і свобод.

Однією із важливих юридичних властивостей конституції є її стабільність. Проте це не означає, що конституція не повинна змінюватися за жодних обставин. У ній завжди мають знаходити відображення якісні зміни, які відбуваються у суспільних відносинах, що становлять предмет конституційного регулювання. Інакше конституція може швидко перетворитися на історичний документ, який втратив зв'язок із реальною дійсністю, а отже — й юридичну силу.

Звісно, від проголошення і закріплення в Конституції демократичних засад суспільного і державного життя до практичної їх реалізації суспільство долає не легкі політичні та соціальні випробування. Історичний досвід, як зарубіжний, так і, особливо, наш власний, свідчить про те, що навіть найпрогресивніші положення конституції можуть бути фікцією, якщо будуть розходитися із життям. Ступінь втілення положень конституції у повсякденне життя становить

основний показник її реальності. Таким чином, дія положень конституції в життєдіяльності суспільства і держави — це спосіб її реального буття.

Кардинальні зміни, що відбулися у життєдіяльності українського суспільства і держави, переконливо довели необхідність вдосконалення положень самої Конституції, механізму їх реалізації та захисту. У процесі реалізації положень Конституції України протягом двадцяти років проявилися недоліки у конституційному, законодавчому та підзаконному нормативному регулюванні у сфері визначення та забезпечення прав і свобод людини, функціонування державної влади та інститутів місцевого самоврядування. Так, частина конституційних положень сформульована не чітко, що ускладнює їх розуміння, сприйняття, та практичне застосування. Як наслідок, — мають місце численні порушення у сфері прав людини, зростання кількості звернень до загальних судів щодо відновлення порушених прав, до Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення її норм (статті 38–39, 49, 53, 55, 58–59 тощо), а також — до Європейського суду з прав людини. Природно, зазначене негативно позначається на стані законності та правопорядку в державі і підтверджує нагальну потребу проведення кардинальної конституційної реформи.

Зупинимось на концептуальних питаннях розвитку й реформування положень Конституції України.

Основою розвитку конституційного регулювання в Україні має стати загальноновизнана система цінностей та пов'язані з нею уявлення, погляди про місце та роль людини, її права та свободи в суспільстві й державі. Права і свободи людини мають стати головною метою здійснення всіх політичних, економічних та соціальних реформ.

Враховуючи зазначене, насамперед слід звернути увагу на те, що перелік закріплених у Конституції України прав і свобод людини вже не відповідає встановленому у міжнародно-правових документах комплексу прав і свобод людини, який в останні роки має тенденцію до розширення. Із середини 90-х років ХХ ст., враховуючи відображену у між-

народно-правових документах тенденцію до розширення обсягу прав людини, багатьма державами до своїх Основних Законів було введено ряд прав людини конституційного рангу, зокрема: права молоді, права літніх людей та інвалідів у сфері соціальної реабілітації, інформатики, управління; захист прав споживачів; захист особистих даних та ін. Виходячи із інтеграції України у світове міжнародне співтовариство, вбачається за необхідне вивчити питання щодо зазначених прав людини на предмет доповнень до Конституції України. При формулюванні в Конституції конкретних суб'єктивних прав, доцільно використовувати не лише Європейську конвенцію з прав людини і основоположних свобод 1950 р., а й підписані від імені України факультативні протоколи до неї. Крім того, слід врахувати основоположні норми Хартії засадничих прав Європейського Союзу 2000 р., зокрема її положення про академічну свободу, права молоді, права літніх людей, права інвалідів тощо [7].

Україна, за Конституцією, проголошена правовою державою. Одним із визначальних, фундаментальних, системоутворюючих факторів правової держави є принцип пріоритету прав людини щодо держави. Розвиток та функціонування правової держави можливі лише в суспільстві, в якому сформовано високий рівень правосвідомості та правової культури, де існує згода громадян щодо принципів устрою суспільства та держави, стратегії і цілей їх розвитку. Відтак, удосконалення конституційного регулювання суспільних відносин має бути спрямоване на забезпечення розвитку і підвищення суспільної правосвідомості, яка є центральним елементом правової культури суспільства. Саме вона, як відомо, пов'язує норми права та правову поведінку суб'єктів права і відіграє виключну роль в успішності правового регулювання.

У Конституції України, враховуючи зазначене, необхідно закріпити визначальні засади, за якими Україна як правова держава забезпечує повагу до права; формування високого рівня правової свідомості та правової культури; злагоду в суспільстві; права та свободи людини; автономію індивіда у взаєминах із державою.

Обов'язковим при цьому є чітке визначення механізму забезпечення державою зазначених засадничих положень та форм відповідальності держави перед людиною і суспільством за свою діяльність. Історично практика розвитку людства свідчить: пріоритет права та прав людини щодо політики існує, коли правові норми базуються на універсальному принципі рівності всіх суб'єктів суспільних відносин, включаючи і державу.

Принцип пріоритету прав людини щодо держави та обмеження всевладдя держави правами людини набуває особливої актуальності та значення в процесі зростання ролі громадянського суспільства. Однією із ознак цього є активний вплив громадських об'єднань та політичних партій на сучасний процес державотворення в Україні.

Для сучасного громадянського суспільства, поряд із традиційними формами народного волевиявлення — вибори, референдум, плебісцит тощо — характерним є застосування таких засобів боротьби за право та конституційний правопорядок, як акції громадянської непокори з позицій поваги до права, зокрема реалізація права народу запобігати узурпації влади, ініціювання виборцями питання про відкликання депутата, реалізація інституту електронної петиції та інше. Посилення активності громадських об'єднань на державотворчі та правотворчі процеси в Україні особливо відчувається в останні роки, що свідчить про зростання громадянської свідомості.

Враховуючи послідовну інтеграцію України у світове співтовариство, впровадження ідей громадянського суспільства та становлення демократичних засад вітчизняного державотворення, вбачається за доцільне закріплення в Конституції положень щодо розширення сфери впливу інститутів громадянського суспільства на вирішення державою питань, що стосуються прав і законних інтересів громадян. Тенденції розвитку громадянського суспільства в Україні свідчать про необхідність подальшого вдосконалення та правового закріплення, передовсім на рівні Конституції України, таких інститутів безпосередньої демократії, якими є: дорадчі опитування громадян, публічні слухання, на-

родна законодавча ініціатива, публічне обговорення та громадська експертиза законопроектів. Формами участі громадянського суспільства у забезпеченні конституційного правопорядку можуть стати, зокрема: громадська експертиза законопроектів; порушення виборцями питання щодо відкликання депутата; новітній технологічний інструмент — електронна петиція, дієвість якої підтверджена вітчизняною та зарубіжною практикою, та ін.

Важлива роль у функціонуванні громадянського суспільства належить громадським об'єднанням. Саме вони реально впливають на правотворчі та державотворчі процеси. Вбачається за доцільне встановити в Конституції права найбільш представницьких об'єднань на: законодавчу ініціативу; конституційне подання до Конституційного Суду України, в тому числі щодо визнання конституційними (неконституційними) норм законодавства тощо.

Потребує вдосконалення також зміст ст. 93 Конституції. Практика свідчить, що коло суб'єктів законодавчої ініціативи має бути розширене. Таке право доцільно надати: комітетам Верховної Ради України; з питань додержання й захисту прав людини — Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини; з питань, пов'язаних із судовою діяльністю, — Верховному Суду України; з питань забезпечення законності та правопорядку — Генеральному прокуророві України; з питань вдосконалення законодавства про вибори і референдуми — Центральній виборчій комісії України.

До Європейського суду з прав людини надходить чимало скарг від українців. Для розширення можливостей захисту прав громадян України внутрішньодержавними засобами та, водночас, зменшення навантаження на Європейський суд з прав людини необхідним є розвиток внутрішньодержавних правозахисних інститутів. Одним із засобів вирішення цієї проблеми є впровадження в Україні інституту конституційної скарги. Це може бути здійснене через встановлення в Конституції права громадян України на індивідуальні звернення до Конституційного Суду України.

Сутність існування конституцій в демократичних суспільствах зводиться не лише до закріплення прав і свобод людини, а й до їх гарантування. Враховуючи це, права та свободи людини як найвища соціальна цінність, потребують не лише декларування, а, насамперед, впровадження юридичного механізму забезпечення їх реалізації та захисту. Найбільшого значення у вирішенні цього завдання має розвиток юридичних гарантій як системи конституційних норм та принципів, правових процедур та інститутів, які гарантують реалізацію та захист суб'єктивних прав людини, зокрема — функціонування незалежного суду, парламентського та місцевих омбудсманів, посилення правового забезпечення парламентського контролю, народного контролю тощо.

Відповідно до частин 2 та 3 ст. 22 Конституції України «Конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані. При прийнятті нових законів або внесенні змін до чинних законів не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав і свобод». Положення цієї конституційної норми мають надзвичайно важливе правове значення, але при цьому, виходячи із сучасних тенденцій міжнародного співробітництва, потребують більш широкого гарантування відповідно до загальновизнаних принципів і норм міжнародного права. Розвиток їх має величезне значення для забезпечення соціальної безпеки громадян, створення необхідних і достатніх умов для реалізації соціальних прав людини і громадянина. Саме тому практична реалізація положень наведеної статті Конституції України вимагає встановлення у відповідних нормах Конституції України, що стосуються діяльності органів державної влади, конкретного механізму реалізації вимог ст. 22. Зокрема він може передбачати обов'язок проведення уповноваженими органами державної правової експертизи відповідності проектів законів конституційним нормам та міжнародним зобов'язанням, які взяла на себе Україна.

Поряд із тим, у нормах Конституції необхідно передбачити конкретний механізм відповідальності держави перед людиною і суспільством за свою діяль-

ність, виконання державою головного її обов'язку — утвердження і забезпечення прав людини (ст. 3 Конституції України). З цією метою, зокрема, варто передбачити обов'язок законодавця щодо створення умов для гарантованої реалізації конституційних прав людини. Це має здійснюватися, зокрема, шляхом обов'язкового прийняття у встановлені граничні строки (протягом 6 місяців після ратифікації міжнародних договорів) внесення змін до Конституції України та відповідних законів. Відповідно, Уряд має розроблювати і впроваджувати механізми неухильної реалізації вказаних змін. Необхідно також встановити позитивні обов'язки держави щодо забезпечення прав людини в Україні. Наприклад, зобов'язати органи влади забезпечувати та вести постійний соціальний діалог із громадськістю.

У світі практика участі громадськості у політичному процесі за допомогою інформаційно-комп'ютерних технологій є досить поширеною та багатоманітною. У країнах із найбільш масовою Інтернет-аудиторією приклади застосування такої кваліфікованої співучасті активних громадян із владою є найбільш успішними. Зокрема така практика застосовувалась: в Ісландії — при обговоренні проекту Конституції; у Новій Зеландії — при перегляді у 2007 р. закону про поліцію; в Естонії — з 2000 р. реалізовується проєкт «Електронна держава» [8]; у Великій Британії прем'єр-міністр Д. Камерон у 2010 р. започаткував ініціативу «Велике суспільство». З кінця 2010 р. діє офіційний урядовий веб-сайт ініціативи, де всі охочі можуть залишати коментарі, посилення та відеоматеріали, пов'язані з ідеєю «Великого суспільства» [9]. З 1 квітня 2012 р. в країнах ЄС стартувала інноваційна програма «Європейська громадянська ініціатива», метою якої є надання громадянам ЄС можливості безпосередньо брати участь у процесі прийняття рішень, що входять до компетенції органів управління Євросоюзу шляхом розміщення пропозицій ініціативних громадських комітетів на спеціальному сайті Європейської комісії, де кожна з них має бути зареєстрована для наступного збору мільйона електронних підписів мешканців країн ЄС та отримати

мання можливості бути втіленою на законодавчому рівні [10].

Вбачається, що в Україні необхідно вживати більш дієві заходи щодо створення конституційної та законодавчої основи для становлення і розвитку на практиці національної системи електронного врядування. З цією метою необхідним є подальше всебічне вивчення світового досвіду з активізації державно-громадської взаємодії і заохочення громадян України до самостійної та відповідальної участі у вирішенні питань життєдіяльності суспільства і держави за допомогою новітніх технологій. Окрім зазначеного, доцільним вбачається вивчення й аналіз світового досвіду з впровадження технологій електронного голосування на виборах та референдумах усіх рівнів. У цьому контексті необхідним є вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду й виявлення можливостей розроблення відповідних змін до Конституції України та до виборчого законодавства України в плані відпрацювання й адаптації механізмів прямої Інтернет-демократії у вітчизняному політичному процесі.

Таким чином, існує потреба розвитку положень Конституції України та поточного законодавства у розумінні приведення їх у відповідність до міжнародних стандартів, кардинального вдосконалення механізму гарантування дії Конституції України, засобів, що забезпечують застосування та неухильне виконання законів України у сфері прав людини, функціонування державних органів та органів місцевого самоврядування, взаємодії суспільства і держави. При цьому в Конституції України необхідно

чітко зафіксувати пріоритет норм міжнародного права над нормами внутрішньодержавного права України, що відповідає духу і букві ст. 2 Статуту ООН [11] та ст. 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 р. [12].

Підсумовуючи викладене і виходячи із того, що Конституція України є Основним Законом та основою розвитку законодавства нашої держави, можна визначити основні напрями розвитку конституційного регулювання, реформування положень Конституції України та українського законодавства.

По-перше — вдосконалення положень самої Конституції, приведення їх у відповідність до міжнародно-правових стандартів. Цей аспект має визначальне значення, оскільки Конституція України є особливим і єдиним законом, з якого бере витоки вся правова система держави. У зв'язку з цим вона має найвищу й найширшу юридичну дію. Практично немає жодної держави, яка б не враховувала цього в процесі законотворчої діяльності, формування своєї правової системи. По-друге — приведення чинного законодавства у відповідність до Основного Закону та міжнародно-правових документів. По-третє — прийняття ряду зовсім нових законів, обов'язкова наявність яких впливає зі змісту Конституції.

Свобода, як соціально-економічний феномен і політико-правовий принцип, має бути стрижнем Конституції України. Виходячи із цього, пріоритет цінностей в Конституції України повинен мати наступний вигляд: — права і основоположні свободи людини і громадянина — громадянське суспільство — держава.

ПРИМІТКИ

1. Майданник О. О. Конституційне право України: навч. посіб. / О. О. Майданник. — Київ : Алерта, 2011. — 380 с.
2. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Г. Еллинек. — СПб., 1903. — 532 с.
3. Stern K. Das Staatsrecht der Bundes-republeک Deutschland. Bd. I. Munche, 1977.
4. Торшенко А. А. Конституционное право Российской Федерации / А. А. Торшенко. — Екатеринбург, 2001. — 152 с.
5. Козюбра М. І. Конституція України — основне джерело конституційного права / М. І. Козюбра // Конституційне право України / за ред. В. Я. Тація, В. Ф. Погорілка, Ю. М. Тодики.
6. Конституція України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

7. Хартія засадничих прав Європейського Союзу 2000 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524.

8. Электронная демократия: граждане и власть [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://imrussia.org/ru/society/330-e-democracy-citizens-and-the-state>.

9. Доройко А. «Большое общество», маленькие власти [Електронний ресурс] / А. Доройко. — Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/russian/radio/radio_5etazh/2011/02/110220_5floor_big_society.shtml.

10. Европейская гражданская инициатива [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://ru.euronews.com/2012/04/06/what-is-the-european-citizens-initiative>.

11. Статут ООН 1945 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_010.

12. Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_118.

Майданник Елена. Конституция Украины — правовая основа жизнедеятельности общества и государства.

Рассматриваются и анализируются вопросы сущности, роли и назначения конституции, значения Конституции Украины как Основного Закона и правовой основы общественной и государственной жизни. Определены направления дальнейшего развития и усовершенствования конституционного регулирования. Предлагается закрепить в Конституции положения: относительно приведения в соответствие международно-правовых документов комплексу конституционных прав и свобод человека в Украине; относительно расширения сферы влияния институтов гражданского общества на решение вопросов общественного и государственного значения; относительно расширения перечня форм народного волеизъявления; относительно развития внутригосударственных правозащитных институтов.

Ключевые слова: Конституция, конституционализм, правовая основа, юридическая сила Конституции, принципы Конституции, правовая сознательность, правовая культура, международно-правовой документ, правовое государство, конституционное регулирование.

Elena Maidannyyk. Constitution of Ukraine — the legal basis of society and the state adoption.

We consider the issue and analyzed the nature, role and purpose of the Constitution, the values of the Constitution of Ukraine as the Framework Law and the legal foundation of state and social life. Indicate guidelines of further development and improvement of constitutional regulation. It is proposed to consolidate the provisions of the Constitution: — To bring into line with international legal instruments complex constitutional rights and freedoms in Ukraine; — The enlargement sphere of influence of civil society on issues of social and political importance; — To expand the list of forms of popular will; — On the development of domestic human rights institutions.

Key words: Constitution, constitutionalism, legal basis, the legal force of the Constitution, principles of the Constitution, legal awareness, legal culture, international legal instrument, constitutional state, constitutional regulation.